

134-137; Dîneverî, *el-Ahbârü't-tuvâl*, s. 366-367; Ya'kübî, *el-Büldân* (nşr. M. Emîn Dannâvî), Beyrut 1422/2002, s. 42, 138; *Ahbârü'd-devleti'l-Abbâsiyye* (nşr. Abdülazîz ed-Dürî – Abdülcebâr Muttalibî), Beyrut 1971, tür.yer.; Taberî, *Târih* (Ebü'l-Fazl), VII, tür.yer.; VIII, 31-38, 116, 123, 128, 180; İbn A'sem el-Küfî, *el-Fütûh*, Beyrut 1406/1986, VIII, 355-356, 360-361; İbn Abdürabbih, *el-İkdu'l-ferîd* (nşr. Abdülmecîd et-Terhîni – Müfîd M. Kumeyha), Beyrut 1404/1983, V, 223-224; Yezîd b. Muhammed el-Ezdi, *Târihu'l-Mevşil* (nşr. Ali Habîbe), Kahire 1387/1967, s. 125-126, 129, 132, 134-135, 140, 236, 252; Mes'ûdî, *et-Tenbih*, s. 249, 303; a.mlf., *Mürücü'z-zeheb* (nşr. Müfîd M. Kumeyha), Beyrut 1986, III, 298-299, 310-311; Kindî, *el-Vülât ve'l-kuğât* (Guest), s. 96, 101, 102-103, 105-106, 355; İbn Miskevî, *Tecâribü'l-ümem* (nşr. Ebü'l-Kâsım İmâmî), Tahran 2000, III, 323, 324, 330, 446-447; VII, 301, 302, 305, 315, 322; VIII, 230, 237; İbn Asâkir, *Târihu Dimaşq* (Amrî), XV, 10, 20; XXV, 6; XXXVII, 180-182; LVII, 346; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam* (Atâ), VII, 301-302, 321; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, Beyrut 1977, III, 25; IV, 123; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, V, tür.yer.; VI, 39, 41, 46; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 443; E. L. Daniel, *The Political and Social History of Khurasan under Abbasid Rule: 747-820*, Minneapolis 1979, s. 40-41, 48, 76, 135, 142; Abdülazîz ed-Dürî, *el-Aşrû'l-Abbâsiyyü'l-evvel*, Beyrut 1997, s. 46-47, 52; K. V. Zetterstéen, "Abü 'Awn", *EP* (İng.), I, 108; R. W. Bulliet, "Abü 'Awn", *EI*, I, 260-261; Elad Amikam, "Abü 'Awn 'Abd al-Malik b. Yazîd al-Khurasânî", *The Encyclopaedia of Islam Three*, Leiden 2010, fas. 1, s. 19-25.

OSMAN AYDINLI

EBÜ BEKİR b. SÂLİM

(أبو بكر بن سالم)

Ebü Bekr b. Sâlim b. Abdillâh b. Abdirrahmân es-Sekkâf el-Alevî el-Hadramî (ö. 992/1584)

Yemenli âlim, sûfî ve şair.

13 Cemâziyelâhir 919'da (16 Ağustos 1513) Yemen'in Hadramut bölgesindeki Terîm şehrinde doğdu. IV. (X.) yüzyıldan günümüze kadar Yemen'in dinî, fikrî, ilmî, idarî ve siyasî hayatında önemli rol oynayan, Hicaz'dan Hindistan'a kadar olan sahada faaliyet gösteren Bâ Alevî ailesine mensuptur. Kaynaklarda şeceresi, Alevî ailesinin kurucusu kabul edilen Alevî b. Abdullâh (Ubeydullâh b. Ahmed b. İsa el-Muhâcîr'e dayandırılır. Alevî b. Abdullâh'ın soyu da Ca'fer es-Sâdik kanalıyla Hz. Peygamber'e ulaştırılır (Abdullâh b. Muhammed b. Hâmid es-Sekkâf, s. 167-168).

Ebü Bekir, başta Ömer Bâ Şeybân, Abdullâh b. Muhammed b. Sehl Bâ Kuşeyr, Ahmed b. Alevî Bâ Cahdeb, Ma'rûf b. Abdullâh Bâ Cemâl, Muhammed b. Abdullâh Bâ Mahreme olmak üzere birçok hocadan

ders aldı. Babası Sâlim b. Abdullâh'tan Aleviyye şeyhi Ahmed Şehâbeddin b. Abdurrahman b. Ali'den Medyenîyye hilâfeti aldı. Yirmili yaşlarda Terîm'in 15 km. doğusundaki İ'nât köyüne yerleşerek öğretim ve irşad faaliyetine başladı, şöhreti kısa sürede çevreye yayıldı. Yemen'in çeşitli bölgelerinden, Hindistan ve Kuzey Afrika'dan kendisine birçok talebe geliyordu. Böylece İ'nât köyü büyük bir yerleşim alanına dönüştü. En meşhur talebeleri Ahmed b. Muhammed el-Habeşi, Abdurrahman b. Muhammed el-Cufri, Muhammed b. Alevî, Abdurrahman el-Bîd eş-Şihri, Yûsuf el-Kâdî, Hasan Bâ Şuayb, Ahmed b. Sehl, Muhammed b. Sirâceddin'dir (Şillî, II, 59).

Kaynaklarda Ebü Bekir b. Sâlim'in âlim ve büyük bir sûfî olduğu, Hadramut'taki birçok seyyid ailesi gibi malını mülkünü fakirlere dağıttığı, evinde her gün yüzlerce kişiye yemek verdiği kaydedilmektedir. İdareciler nezdinde büyük itibar gören Bâ Alevî ailesinin diğer fertleri gibi Ebü Bekir b. Sâlim'in de dönemin yöneticileriyle arası iyiydi. Hadramut'un büyük bir kısmına hükmeden Kesirîler ailesinden Sultan Ömer b. Bedr Bû Tüveyrik ile aralarında çok sıkı bir ilişki vardı. Yemen'de özellikle Zebîd ve Hadramut bölgelerinde yetişen hemen bütün sûfiler gibi Ebü Bekir de İbnü'l-Arabî'nin fikirlerinden etkilenmiş, vahdet-i vücûd, hakikat-i Muhammediyye, insân-ı kâmil gibi konular üzerinde durmuştur. 27 Zilhicce 992'de (30 Aralık 1584) İ'nât köyünde vefat eden Ebü Bekir'in mezarının üzerine büyük bir türbe inşa edilmiştir.

Eserleri. 1. *Mi'râcü'l-ervâh ile'l-men-heci'l-veđđâh*. Hakikat-i Muhammediyye, mürşidin gerekliliği, tevhid, keramet, insân-ı kâmil, aşk, ruhların teşekkülü, ilm-i mükâşefe, ilm-i ledün, Kitap ve Sünnet'e bağlı olma gibi konuları içeren eser Ahmed Ferîd el-Mezîdî tarafından neşredilmiştir (Beyrut 2013). 2. *Fethu'l-mevâhib ve buğyetü maţlabi't-ţâlib*. 3. *Miftâhu's-serâ'ir ve kenzü'z-zehâ'ir* (Kahire 1964). 4. *Me'âricü't-tevhîd*. Ebü Bekir b. Sâlim'in Terîm'deki Mektebetü'l-Ahkâf'ta bulunan divanından bir şiiri Abdullâh Muhammed el-Gazzâlî neşretmiştir (bk. bibl., eserlerinin yazma nüshaları için bk. Abdullâh b. Muhammed el-Habeşi, *Meşâdirü'l-fikri'l-İslâmî*, s. 321).

Ebü Bekir b. Sâlim hakkında menâkıb türü eserler kaleme alınmış olup bazıları şunlardır: Abdullâh b. Ebü Bekir Bâ Şuayb el-Vâsıtî, *ez-Zehrü'l-bâsim fi rüba'l-cennât fi menâkıbi's-şeyh Ebî Bekr b.*

Sâlim Mevlâ 'İnât; Muhammed b. Abdurrahman b. Sirâceddin el-Hadramî, *Bü-lûgu'z-zafer ve'l-meğânim fi menâkıbi Ebî Bekr b. Sâlim*; Abdullâh b. Ahmed el-Heddâr, *el-Cevâhir fi menâkıbi şeyh el-ekâbir* (Kahire 1391/1971); Abdullâh b. Ahmed b. Cendân, *el-Vüfûdü'l-vâride 'alâ seyyidinâ Ebî Bekr b. Sâlim es-Sekkkâf* (Şillî, II, 61; Ayderûs b. Ömer el-Habeşi, II, 962).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebü Bekir b. Sâlim, *Mi'râcü'l-ervâh ve'l-men-hecü'l-veđđâh* (nşr. Ahmed Ferîd el-Mezîdî), Beyrut 2013, tür.yer.; Abdülkâdir el-Ayderûsî, *en-Nürü's-sâfir*, s. 368-369; Şillî, *el-Meşre'u'r-revî fi menâkıbi Benî 'Alevî*, Kahire 1982, II, 58-62; Abdullâh b. Muhammed b. Sâlim Bâ Kesir el-Kindî, *Rihletü'l-eşvâki'l-kaviyye ilâ mevâini's-sâdeti'l-Aleviyye* (nşr. Abdullâh b. Muhammed b. Hâmid es-Sekkâf), Beyrut 1405/1985, s. 45-47; Ayderûs b. Ömer el-Habeşi, *'İkdu'l-yevâkıti'l-cevheriyye ve simtü'l-ayni'z-zehebîyye bi-zikri tarihî's-sâdâti'l-Aleviyye* (nşr. Muhammed b. Ebü Bekir b. Abdullâh Bâ Zîb), Amman 1432/2011, II, 960-965; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 238; R. B. Serjeant, *The Saiyids of Hadramawt*, London 1957, s. 17-18; Sâlih el-Hâmid, *Târihu Hađramevt*, Cidde 1388/1968, I, 68, 69; Abdullâh Muhammed el-Habeşi, *eş-Şüfiyye ve'l-fukahâ' fi'l-Yemen*, San'a 1396/1976, s. 70, 80; a.mlf., *Meşâdirü'l-fikri'l-İslâmî fi'l-Yemen*, Beyrut 1408/1988, s. 321; Abdurrahman b. Ubeydullâh es-Sekkâf, *Mu'cemü'l-büldâni Hađramevt*, San'a 2002, s. 555; Abdullâh b. Muhammed b. Hâmid es-Sekkâf, *Târihu's-şu'arâ'i'l-hadramiyyin*, Kahire 2004, I, 167-171; Emîn b. Ahmed es-Sa'dî, *eş-Şüfiyye fi Hađramevt*, Riyad 2011, s. 125-128; Amin Buxton, *Imams of the Walley*, Western Cape 2012, s. 36-40; Abdullâh Muhammed el-Gazzâlî, "Ebü Bekir es-Sekkkâf ve Tâ'riyyetüh", *MMA* (Küveyt), XL/2 (1417/1969), s. 111-140; Kazuhiro Arai, "Abü Bakr b. Sâlim", *The Encyclopaedia of Islam Three*, Leiden 2010, fas. 1, s. 25, 26.

MEHMET YILDIZ

EBÜ GUDDE, Abdülfettâh

(عبد الفتاح أبو غدة)

Ebü Zâhid Abdülfettâh b. Muhammed b. Beşîr Ebî Gudde el-Kureşî el-Mahzûmî (1917-1997)

Halepli âlim.

9 Mayıs 1917'de Halep'te doğdu. Sahâbî Hâlid b. Velîd'in soyundan geldiği kaydedilir. Babası dokuma ticareti yapıyordu. İlk öğrenimini tamamladıktan sonra çalışma hayatına atıldı. On dokuz yaşında iken ticareti bırakıp Halep'in ünlü Hüsreviyye Medresesi'ne kaydoldu. Buradan mezun olunca (1942) Kahire'ye giderek Ezher Üniversitesi Şeriat Fakültesi'nde okudu (1944-1948). Aynı üniversitenin Arap Dili